

Anna Chudzik
Jagiellonian University
a.chudzik@uj.edu.pl
ORCID: 0000-0002-7746-3308

POZNAŃSKIE STUDIA SLAWISTYCZNE
NR 22 (2022)
DOI: 10.14746/pss.2022.22.4

Data przesłania tekstu do redakcji: 10.12.2021
Data przyjęcia tekstu do druku: 20.02.2022

Obraz ciała ludzkiego i jego relacji z naturą w wypowiedziach zwolenników alternatywnych teorii zdrowotnych

ABSTRACT: Chudzik Anna, *Obraz ciała ludzkiego i jego relacji z naturą w wypowiedziach zwolenników alternatywnych teorii zdrowotnych* (An Image of the Human Body and Its Relationship with Nature in the Statements of Supporters of Alternative Health Theories). "Poznańskie Studia Slawistyczne" 22. Poznań 2022. Wydawnictwo "Poznańskie Studia Polonistyczne," Adam Mickiewicz University, Poznań, pp. 83–107. ISSN 2084-3011.

The aim of the article is to present the image of the body in relation to nature appearing in statements of the supporters of alternative health theories, as well as the processes of mythization of nature. The research material consists of statements by members of discussion groups on Facebook, and the research methodology—tools of anthropological and cognitive linguistics. The first part of the article discusses the changes in the dominant paradigm of perception of the relationship between the body and nature, the second part contains a brief description of the research methods, and the third part is the analysis of the material.

KEYWORDS: linguistic picture of the world; conceptualization; myth; nature; body

1. Wstęp

Już od końca xx wieku, ale zwłaszcza w pierwszych dekadach kolejnego stulecia daje się zauważyć w społeczeństwie polskim (i zapewne nie tylko) zróżnicowanie podejścia do zdobyczy naukowej medycyny znajdujące współcześnie swój oddźwięk w mediach społecznościowych. Z jednej strony lekarze zwracają uwagę na powszechne nadużywanie leków i suplementów (Grzela, 2021), z drugiej strony — rośnie popularność ruchów alternatywnych wobec konwencjonalnej medycyny, negujących jej metody i środki (Romanowska, 2018)¹. Owe krytyczne wobec akademickiej medycyny głosy mają heterogeniczny charakter. Składają się na nie idee i mody inspirowane filozofią i religiami wschodu oraz ruchy nurtu New Age, tradycje polskiej i słowiańskiej medycyny ludowej, terapie i duchowość zapożyczane z kultur starożytnych i egzotycznych (szamanizm, medycyna chińska i tybetańska), aż po ruchy społeczne propagujące wiarę w teorie spiskowe, oskarżające lekarzy, naukowców i koncerny farmaceutyczne o działania na szkodę ludzkości i negujące osiągnięcia medycyny (v. Sztandara, 2008; Kamińska, 2017, 181–184).

Toczące się w mediach społecznościowych „politycznie istotne spory o medykację i demedykację rozmaitych cech i przypadłości” (Kamińska, 2017, 179) poświadczają, że przekonania medyczno-zdrowotne oraz powiązane z nimi koncepcje leczenia ciała to zagadnienia społecznie istotne. Zróżnicowanie poglądów na metody terapii wiąże się z odmiennymi wizjami ludzkiego ciała jako organizmu, jego zdrowia, a także sposobów traktowania go i pielęgnowania. Wszystkie one mają uniwersalne fundamenty biologiczne i jeden oczywisty cel — przetrwanie, któremu służą instynkt samozachowawczy, unikanie uszkodzeń ciała, bólu i śmierci oraz inne motywacje „odziedziczone po świecie zwierząt” (v. Baumeister, 2011, 94–116). Metody osiągania owego celu są jednak zmienne, zależne od ideologii epoki, jej poglądów na życie i zdrowie, dostępnej wiedzy. Obserwowany powrót do nieprofesjonal-

1 O medycynie alternatywnej w znaczeniu: opozycyjnej wobec dominującego standardu naukowego można mówić od poł. xix wieku, kiedy ukształtowały się obowiązujące na szerszym obszarze (europejskim) standardy somatyczno-klinicznej medycyny akademickiej (v. Płonka-Syroka, 2016).

nych, „naturalnych” metod pielęgnacji i leczenia ciała wydaje się przejawem szerszej tendencji nieufności wobec osiągnięć cywilizacyjnych i rozczarowania nimi, nurtu powrotu do natury jako mitycznego źródła zdrowia i szczęścia (v. Grębecka, 2015). To także przejaw zmiany paradygmatu obrazu człowieka w systemie przyrody i Kosmosu (v. Capra 1987, 143–155, 418–489; Stogowski, 1999, 205–218).

Tematem niniejszego artykułu jest obraz ludzkiego ciała jako organizmu i jego relacji z naturą występujący w wypowiedziach zwolenników współczesnych alternatywnych teorii zdrowotnych, traktowany jako przejaw wyżej omówionej tendencji. Celem analizy jest ukazanie cech konceptualno-językowego obrazu zdrowego i chorego ciała wyłaniającego się z wypowiedzi zwolenników niekonwencjonalnej medycyny, miejsca natury w tym obrazie, a także procesu jej mitologizowania. Materiał badawczy stanowią wypowiedzi powiązanych z omawianym światopoglądem polskojęzycznych członków grup dyskusyjnych na platformie Facebook.com. Wykorzystywaną metodologią badawczą są narzędzia językoznawcy antropologicznego oraz kognitywnego. Pierwsza część artykułu nakreśla tło antropologiczno-kulturowe opisywanych zagadnień i zawiera rozważania dotyczące zmian w czasie dominującego paradygmatu postrzegania ciała i jego relacji z naturą, druga część jest prezentacją metod opisu i badania obrazów zawartych w wypowiedziach językowych, trzecia stanowi prezentację i analizę materiału. Artykuł kończy podsumowanie obejmujące wnioski z przeprowadzonych obserwacji i dotyczące cech funkcjonującego w badanym materiale obrazu ciała w relacji z naturą i jego znaczenia kulturowo-społecznego.

2. Kosmos, medycyna, ujęcie holistyczne — zmiany obrazu ciała i jego relacji z naturą

Nie sposób wskazać wszystkich czynników, które wpływać mogą na postrzeganie ciała w danej kulturze i społeczeństwie, a tym bardziej nie sposób ich wszystkich opisać. Bez wątplenia do najistotniejszych należą — wspomniane już we wstępie — fundamenty światopoglądowe epoki, dostępna jej wiedza oraz panujące poczucie estetyki, które decydują o tym, jakie ciało uznawane jest za normalne, zdrowe, piękne,

pożądane. Z dominującego obrazu ciała wynikają także sposoby radzenia sobie z jego niedoskonałościami i dolegliwościami.

Pozostając w polskim kręgu kulturowo-społecznym, wskazać można trzy modele podejścia do ciała i jego zdrowia, które (w różnym stopniu) funkcjonują obecnie: ciało w wizji świata i myśleniu typu ludowego; ciało w ujęciu medycyny akademickiej; holistyczna (komplementarna) wizja ciała w ruchach alternatywnych wobec konwencjonalnej medycyny.

Ciało w wizji świata i myśleniu typu ludowego (inaczej: mitycznego, mityczno-magicznego)² jest oczywistym elementem Kosmosu, w tym przyrody, połączonych siecią wzajemnych i nieustannych zależności i analogii: mikrokosmosowi ciała ludzkiego odpowiada makrokosmos przyrodniczego otoczenia (v. Libera, 1995; 1997, 112–120). Logika tych semiotycznych i pragmatycznych związków oparta jest na długotrwałych obserwacjach codzienności, poznawczych mechanizmach analogii, metafory i metonimii oraz mitycznych koncepcjach świata. W tym typie myślenia wady i choroby ciała zawsze mają swoje uzasadnienia: w zachowaniu jednostki (np. popełniony grzech), innych osób (rzucony urok), okolicznościach przyrody (poczęcie w zły czas) bądź świata ponadzmysłowego (naruszenie tabu). Są semiotyzowane i znaczące, mają w światopoglądzie społecznym swój sens. Ta sama logika decyduje o sposobach leczenia ciała, dla których istotne znaczenie ma wiedza o uzdrawiających czy dobroczynnych właściwościach ziół i innych substancji oraz metodach naturalnych pomagania ciału (często podpatrzonych w świecie zwierząt) obok zupełnie pozbawionych znaczenia lub wręcz szkodliwych praktyk magicznych (v. Libera, 1995, 7–9). Ciało jako część porządku natury podlega oczywistym procesom zmienności i przemijania. Światopogląd ten ma charakter przede wszystkim potoczny i praktyczny.

Wraz z rozwojem najpierw XVIII-wiecznego mechanistycznego modelu życia i nauki (Capra, 1987, 147–150), a następnie XIX-wiecznym postępowaniem techniki i medycyny, umacniał się dominujący w XX wieku pa-

2 Według Ludwika Stommy myślenie typu ludowego nie ogranicza się jedynie do sposobu rozumowania „ludu” — mieszkańców wsi; występuje u przedstawicieli każdej grupy społecznej, choć w różnych formach i zakresach (v. Stomma, 1986, 147–148).

radygmat naukowej medycyny³. Organizm człowieka w tym ujęciu jest maszyną na kształt urządzenia w fabryce, z którego należy w odpowiedni sposób korzystać, konserwować je i jeśli jest potrzeba — naprawiać. Ciało jest mierzalne i porównywalne, jego używanie polega na wykonywaniu ujednoczonych procedur, które służą zachowaniu go w dobrym stanie. Jako substancja biologiczna należy do porządku przyrody, która nie jest doskonała — np. proces starzenia się ciała jest negatywną cechą, którą należy możliwie długo powstrzymywać. Cywilizacyjny rozwój ma służyć ulepszaniu — dzięki zdobyciom techniki i nauki — możliwości, wydajności, wyglądu ciała (Brocki, 2006, 79–81; Moulin, 2014). Wraz z ugruntowywaniem się naukowo-medycznego podejścia do ciała koncepcja ta jest coraz mocniej przeciwstawiana fakultatywnym wizjom ciała i jego leczenia, takim jak medycyna ludowa, które uznawane są za przeżytki i zabobony. Medycyna naukowa wskazuje na siebie jako jedyne „dostawcę (źródło) zbawiennych rozwiązań” (Brocki, 2006, 83). Światopogląd medycyny akademickiej, mając charakter oficjalnej wiedzy profesjonalnej, a także uznawanej za obowiązującą wersję wiedzy ogólnej (także w powszechnej edukacji), stał się w jakiejś mierze również elementem myślenia potocznego.

Badany przeze mnie w niniejszym tekście alternatywny wobec medycyny naukowej sposób opisywania, interpretowania i traktowania ciała ludzkiego odwraca powyższe kierunki wartościowania, ukazując rozwój cywilizacyjny jako siłę niszczycielską i źródło chorób w opozycji do natury widzianej jako rajska kraina zdrowia (Grębecka, 2015). W koncepcji tej ciało jest elementem wszechświata, którego części są ze sobą powiązane i wpływają na siebie nawzajem (Capra, 1987, 142–143). Podobnie wewnętrznie skompilowany jest ludzki organizm jako psychofizyczna i duchowa, holistyczna i komplementarna jedność uczuć, myśli, stanu psychicznego i kondycji biologicznej ciała. Organizm człowieka żyjącego w cywilizowanym świecie jest bezustannie narażony na szkodliwe czynniki, zanieczyszczony i chorujący. Pielęgnacja i leczenie polegają na oczyszczeniu go z naleciałości cywilizacyjnych

3 A także Foucaultowskiej „biowładzy” i ogólnej medykalizacji życia (v. Nijakowski, 2008).

i przywracaniu porządkowi natury⁴. Procesowi rehabilitacji ciała służą przede wszystkim środki pochodzące z natury. Źródła holistycznej wizji ciała i przyrody są heterogeniczne — niektóre zalecenia i wyobrażenia mają podstawy naukowe lub są zdroworoządkowymi założeniami, kolejne bliższe są magicznej wierze w moc „super food” czy „ajurwedyjskich ziół”, jeszcze inne stanowią element systemów filozoficzno-duchowych. Wizja ta — jako modny trend — wykorzystywana jest także w reklamie i działalności medialnej, komercyjnej oraz paranaukowej (v. Sztandara, 2008, 366; Dąsal, 2009, 275–279). Zwraca uwagę wysoki stopień upodobnienia tego dyskursu do oficjalnych przekazów naukowych — głównie poprzez stosowanie specjalistycznej terminologii oraz powoływanie się na naukowe badania, publikacje oraz opinie ekspertów. Sprzyja temu fakt, że w środowisku osób podzielających omawianą wizję świata znaleźć można także lekarzy i naukowców, którzy stają się autorytetami. W konsolidacji środowiska ogromną rolę odgrywają media społecznościowe.

3. Uwagi metodologiczne o badaniu językowych obrazów i obrazowania (konceptualizacji)

Wiedzę o podzielanych społecznie światopoglądach czy ideologiach można zrekonstruować, badając język i jego przejawy. Szukając elementów powtarzalnych w widzeniu świata, jego mentalnym ujmowaniu, kategoryzowaniu i wartościowaniu odzwierciedlonym w wytworach językowych, otrzymujemy obraz na pewno niepełny, ale najbardziej dla badanej społeczności konwencjonalny, stereotypowy czy też — odwołując się do modelu kategoryzacji naturalnej — prototypowy.

W nurcie lingwistyki antropologicznej taką rekonstrukcję konwencjonalnego widzenia świata nazywa się **językowym obrazem świata (JOS)**. Jak pisze Jerzy Bartmiński, jest on

⁴ Opozycja naturalne — sztuczne oraz koncepcja powrotu do natury jako fundamenty ideowe pojawiają się już w ruchach medycyny alternatywnej z początku XX wieku (Płonka-Syroka, 2016, 345–346).

zawartą w języku, różnie zwerbalizowaną interpretacją rzeczywistości dającą się ująć w postaci **sądów o świecie**. Mogą to być sądy „utrwalone”, czyli mające oparcie w samej materii języka, a więc w gramatyce, słownictwie, w kliszowanych tekstach [...], ale także sądy presupozowane, tj. implikowane przez formy językowe, utrwalone na poziomie społecznej wiedzy, przekonań, mitów i rytuałów (Bartmiński, 2006, 12).

Co ważne i co będzie dobrze widoczne w części analitycznej niniejszego artykułu, zrekonstruowany obraz „opiera się na elementarnych sposobach porządkowania świata przez tworzenie **kompleksów i kolekcji** oraz ustanawianie **opozycji semiotycznych** typu *sacrum–profanum, swój–obcy*” (Bartmiński, 2006, 20). Istotnymi elementami rekonstrukcji JOS na poziomie słownictwa i tekstu są także zawarte w nich **konotacje i wartościowanie**.

Przydatne w dalszych analizach będą również niektóre kategorie językoznawstwa kognitywnego. O ile JOS jest rekonstrukcją społecznie funkcjonujących sposobów widzenia, tak przy analizie konkretnych wypowiedzi wygodniej mówić o wizji świata lub dokonanym przez jednostkę **obrazowaniu (konceptualizowaniu)**. Rozumiana przez to jest zawarta w wypowiedzi interpretacja rzeczywistości, na którą składają się przywołana treść pojęciowa oraz sposób jej ujęcia przez mówiącego (Tabakowska, 1995, 56). Konceptualizacje językowe wykorzystują prostsze formy poznawcze dla ujęcia nowych czy bardziej skomplikowanych treści. Takimi podstawowymi formami mentalnymi są **schematy wyobrażeniowe**, czyli przedpojęciowe struktury poznawcze (Krzyszowski, 1994; Taylor, 2001, 190), a także **metafory konceptualne**, tj. odzwierciedlające się w języku mentalne sposoby ujmowania jednej domeny rzeczywistości w kategoriach innej (Lakoff, Johnson, 1988, 25–28). Przykładem takiego schematu wyobrażeniowego jest „pojemnik”, który oddziela wewnątrz od zewnątrz (Lakoff, 2011, 267–269). Na nim z kolei oparta jest jedna z najbardziej podstawowych metafor konceptualnych ujmująca „ciało jako pojemnik”, do którego można wkładać i wyjmować przedmioty, wewnątrz niego je porządkować, sam pojemnik sprzątać itd. W kanonicznym wariacie tej metafory „ciało ludzkie zawiera tylko rzeczy, które są niezbędne

i które mają podtrzymywać dobre samopoczucie czy dobry stan zdrowia” (Krzeszowski, 1994, 37)⁵.

Ważnymi kategoriami opisu zarówno obrazu świata, jak i indywidualnych konceptualizacji są: **punkt widzenia**, rozumiany jako „czynnik podmiotowo-kulturowy decydujący o sposobie mówienia o przedmiocie”, i **perspektywa**, tj. „zespół właściwości struktury semantycznej słów” będący rezultatem owego punktu widzenia (Bartmiński, 1999, 105–106). Zgodnie z założeniem antropologicznego podejścia do języka, dobór środków językowych odzwierciedlać może bowiem hierarchię wartości i ważności konceptualizatora, a szerzej także jego wiedzę, poglądy i różne cechy indywidualne.

Dominujące w danym środowisku i okresie poglądy wykazują tendencję nie tylko do tworzenia powtarzalnych obrazów świata, ale także rozbudowy wybranych elementów domen pojęciowych służących uzasadnianiu owego obrazu. Przykładem tego procesu jest **mityzacja** rozumiana jako powstawanie scenariuszy konceptualnych i narracyjnych potwierdzających dany sposób interpretacji świata, często uproszczony, rozrastający się wokół jednego z możliwych punktów widzenia, ugruntowujący go i idealizujący. Procesowi temu towarzyszy zjawisko topizacji, tj. tworzenia się i funkcjonowania w społecznej komunikacji kalek językowo-retorycznych odnoszących się do wspólnej wiedzy uznawanej za oczywistą i będącej źródłem argumentów w dyskusji.

4. Obraz ciała w wypowiedziach zwolenników alternatywnych teorii zdrowotnych — prezentacja i analiza materiału

4.1. Uwagi wstępne

Procesy odzwierciedlania się światopoglądu jednostki i społeczeństwa w wypowiedziach językowych dotyczą każdego z zaprezentowanych wcześniej obrazów ciała. W tej części artykułu postaram się

⁵ Jest to schemat wyobrażeniowy bardzo podstawowy, występujący już u dzieci i charakteryzujący myślenie potoczne, będący podstawą doświadczeniową dla kategoryzacji zjawisk bardziej abstrakcyjnych — jak uczucia, myśli, stany (v. Macíkiewicz, 2006, 64–65).

zrekonstruować konwencjonalne elementy obrazowania ciała ludzkiego i jego relacji z naturą zawarte w wypowiedziach zwolenników teorii zdrowotnych alternatywnych wobec oficjalnej medycyny. W wypowiedziach tych wskażę przejawy językowego obrazu ciała jako organizmu, ujmowanego w perspektywie dbania o zdrowie, opisywanego z punktu widzenia nieprofesjonalisty, w tym konwencjonalnego tego ciała obrazowania, konotowania i wartościowania wybranych jego elementów. Porządek analizy wyznaczają powtarzające się konceptualizacje, które odwołują się do domeny ciała obejmującej biegunowo wartościowane stany jego zdrowia i choroby, a także procesy i czynniki owe stany łączące. W analizach zwrócę uwagę na konotowane domeny pojęciowe, zwłaszcza tworzące opozycje, w tym najistotniejszą domenę natury i naturalności w opozycji do cywilizacji i sztuczności. Zwrócę także uwagę na uproszczenia i idealizację prowadzące do mityzacji tej domeny jako tła konceptualizacji ciała.

Analizowany materiał stanowią wypowiedzi członków pięciu wybranych ze względu na popularność oraz tematykę publicznych grup dyskusyjnych na platformie Facebook.com, a także przywoływane przez nich źródła informacji i strony internetowe: (G1) *Medycyna Naturalna — Wibronika — Terapie Naturalne — Holistyka* (5,2 tys. członków); (G2) *Magiczne Ziele — Leczenie Ziołami, Porady, Nawyki* (3 tys.); (G3) *Medycyna naturalna* (5,1 tys.); (G4) *Medycyna Naturalna — ziołolecznictwo — Naturalne metody diagnostyczne* (5,9 tys.); (G5) *Leczmy się ziołami i zdrowo odżywiamy* (19,8 tys.). Badania prowadzono w okresie od 15.10.2021 do 15.11.2021 roku; pojedyncze wypowiedzi mogą być starsze, jeśli w badanym czasie wciąż trwała pod nimi dyskusja. Leksemy i krótkie frazy będące cytatami wypowiedzi umieszczono w cudzysłowie w tekście głównym. Cytowane dłuższe wypowiedzi zapisane zostały w osobnych blokach, opatrzone informacją o źródle (symbol grupy i data publikacji w nawiasie), a istotne dla analiz i wniosków ich fragmenty zostały wyróżnione wytłuszczeniem. Zachowano pisownię oryginalną⁶.

⁶ Poprawiono jedynie oczywiste usterki edytorskie i literówki, niewpływające na sens wypowiedzi.

4.2. Ciało — obraz ogólny

Z badanego, zróżnicowanego materiału — niektóre wypowiedzi mają charakter profesjonalny i mogą mieć potwierdzenie naukowe, inne bliższe są typowemu myśleniu magicznemu czy teoriom spiskowym — wyłania się zaskakująco jednolity obraz ciała człowieka jako organizmu oraz jego zależności od natury. Związek ten jest jednoznacznie wartościowany i wyznaczany przez parę nakładających się opozycji: **natura — nienatura, ciało zdrowe — ciało chore**. Typowym sposobem konceptualizowania jest traktowanie **ciała jako pojemnika**, w którym zachodzą różne procesy oraz znajdują się różne elementy. Często jest też ujmowanie **ciała jako części większej całości** — naturalnego ekosystemu. Ciało bywa również **antropomorfizowane**, przydawane mu są wtedy zdolności myślenia, podejmowania decyzji, odczuwania emocji. Ważne dla ciała widzianego jako zdrowe i szczęśliwe jest pojęcie (i podstawowy schemat wyobrażeniowy, v. Krzeszowski, 1994, 40–42) **równowagi** — zarówno w relacji do natury, jak i wewnętrznej harmonii elementów składających się na organizm i jego wytworów, w tym substancjalnie traktowanej energii. Aby odbudować zachwianą równowagę i tym samym odzyskać zdrowie, należy przede wszystkim obudzić w ciele jego zdolność do **samoregeneracji**.

Ciało zdrowe opisywane jest jako „naturalne”, „równoważone”, „pozostające w symbiozie”, „harmonii wewnętrznej (komórkowej)” i „zewnątrznej”, ma w sobie „energię”, cechuje je „spokój”, „równowaga”, ma zdolność „samoregulowania”, „samoregenerowania” i „samoleczenia”, jest antropomorfizowane jako „mądre” i samo „zapewnia sobie dobry stan”, jeśli mu „na to pozwolimy”:

Kochajcie siebie, swoje ciało — obserwujcie je i czytajcie. Bowiem **wszystkie odpowiedzi macie w sobie** (G1, 15.11.2021);

Zaufaj swojemu **mądrymu organizmowi** i w razie bólu nakłuwaj wykałaczką miejsce między brwiami (G1, 28.10.2021);

Twoim celem jest uwolnienie się od wszystkiego, co niszczy Twoje zdrowie, **doświadczenie świata w naturalnie dynamiczny i wysoko wi-**

bracyjny sposób, który pochodzi od Twojej niczym nie stymulowanej **ENERGII KOMÓRKOWEJ**, która mieszka w **boskiej symbiozie** wśród zdrowych komórek. **Powróć do natury!** (G1, 8.11.2021);

Moim zdaniem największym odkryciem dokonany przez współczesnego człowieka, jest odkrycie **POTĘGI SAMOREGENERACJI USTROJOWEJ**, czyli regeneracji zdrowia fizycznego, umysłowego i duchowego za pomocą **GŁODÓWKI LECZNICZEJ** (G1, 28.10.2021);

Sam / sama zapoczątkujesz **proces naprawiania uszkodzonych tkanek i narządów**, które otrzymają od Ciebie szansę szybkiej i skutecznej regeneracji (G3, 18.11.2021);

Wszystkie choroby da się wyleczyć, wprowadzając organizm w ogólny stan naprawy, gdzie on sam się leczy (G5, 15.11.2021).

Ciało, które traci kontakt z „zewnątrzną” oraz „wewnętrzną naturą”, zaczyna chorować. **Ciało chore** jest „nienaturalne”, „pozbawione równowagi”, antropomorficznie „pogubione”, „zestresowane”, „zmęczone”, „walczące”, a przede wszystkim „zatrute” i „zanieczyszczone” przez naturę — cywilizację, środowisko, tryb życia, odpady metaboliczne. Ciało chore jest „nieszczęśliwe”, „starzeje się” i „obumiera”:

Grypa — jest odpowiedzią naszego ciała na „za dużo” — zadań w pracy, wymagań z zewnątrz, obciążeń w domu, scysji, niezrozumienia (G1, 15.11.2021);

Jeśli **toksyny gromadzą się w organizmie**, może to prowadzić do zaburzeń żołądkowo-jelitowych, **braku równowagi na poziomie hormonalnym**, stanów zapalnych, problemów poznawczych, a nawet śmiertelnych chorób. Wspomóż swoją wątrobę i nerki w walce z metalami ciężkimi (G3, 29.10.2021);

Należy uwzględnić **ODPADY METABOLICZNE**, które powstają w organizmie i są **źródłem wielu fizycznych i psychicznych dolegliwości**, zmiany chemii ciała na zakwaszającą, **obumierania**

komórek, a także przedwczesnego **starzenia się** i poważnych chorób (G1 28.10.2021);

Medycyna chińska mówi, że to, co **nie przetworzy wątroba, ude-
rza** w zatoki i w stawy (G5, 14.11.2021).

4.3. Czynniki szkodzące ciału

Do czynników dla ludzkiego organizmu traktowanego konceptualnie jako **pojemnik** szkodliwych, „zanieczyszczających” go, „trujących” i wywołujących choroby, zalicza się wszystko, co nie jest **naturalne**, a więc jest **sztuczne**. To produkty **cywilizacji, przemysłu, nowoczesnego stylu życia**, „zatrutego świata” („chemikalia”, „chemia”, „konserwanty”, „zanieczyszczenie środowiska”, „spaliny”, „pyły”), leki („antybiotyki”, „szczepionki”, „antykoncepcja”), „przetworzona” i „gotowana” żywność („chemiczna”, „martwa”, „stymulująca”, „pozbawiona energii”, „kwasotwórcza”, „kwasy”, „alkohol”, „sól”, „cukier”). Rzadziej pojawiają się szkodliwe czynniki pochodzenia naturalnego, zakłócające klarowny dychotomiczny podział natura — chemia, takie jak: „pasożyty” czy „chorobotwórcze drobnoustroje”. To odstępstwo od dominującego pozytywnego wartościowania domeny natury tłumaczone jest utratą równowagi i zdolności samoregulacji organizmu pod wpływem czynników cywilizacyjnych.

ŻYJEMY W ZATRUTYM ŚWIECIE. To jest fakt! Obowiązkiem sił życia wg Bragga, jest dostarczanie energii, aby uwolnić **toksyny naszego ustroju**, które tworzą się ze spożywanego pożywienia, a także z **chemicznych i gazowych zanieczyszczeń cywilizacyjnych**. Dochodzi do tego **miejszanina pyłów w atmosferze, sadza i smog z fabryk, pieców i kotłowni, odpady przemysłu chemicznego i petrochemicznego, spaliny wydzielane z samochodów** (G1, 28.11.2021);

Kofeina, alkohol, sól, chemiczne i rafinowane cukry (nie owoce!), **pieprz, konserwanty** i wiele, więcej, podrażniają błonę śluzową przewodu pokarmowego, przez co tworzy się tak dużo śluzu w ustroju, że zaczyna on **zalegać**, powodując np. zatkanie zatok, zapalenia oskrzeli, płuc i uszu, itd. (G1, 8.11.2021);

To, co jest dla Ciebie złe, to **gotowane, martwe pokarmy pełne chemikaliów**, które powodują uzależnienie, podczas gdy **KWASY** nieustannie Cię drenują i powodują spadek jakości życia (G3, 28.10.2021);

Im mniej zjadasz **gotowanego i przetworzonego pokarmu**, tym mniej **chorobotwórczych kwasów** w Twoim ciele (G1, 8.11.2021);

Przestań spożywać **kwasotwórcze substancje drażniące**, a także **stymulujące pokarmy**, które jedynie Cię zniewalają, czyniąc z Ciebie niewolnika ciągłej potrzeby stymulacji. Te rodzaje żywności osłabiają i zanieczyszczają Twoje ciało (G1, 8.11.2021);

Antykoncepcja to syf [...]. Córka musi oczyścić organizm od środka i uszczelnić jelita [...] Żadnych **antybiotyków**, a tym bardziej izoteku (G5, 11.11.2021).

Opozycji naturalne — sztuczne towarzyszy symetrycznie jedna z najbardziej podstawowych antropologicznych kategorii porządkowania rzeczywistości, tj. podział na **swoich i obcych** oraz przeciwstawienie **my — oni**. Negatywnie wartościowanymi „obcymi” są w tym wypadku lekarze, farmaceuci i inni przedstawiciele konwencjonalnej medycyny, prezentowani jako „fałszywi” eksperci, osoby „zakłamanie”, „złoćwrogie”, „niszczące”. Ekspertami prawdziwymi są natomiast przedstawiciele tradycyjnych i alternatywnych form leczenia, często archetypicznie prezentowani jako połączenie domen **starości i mądrości** — „babcie”, „znachorzy”, „szamani” — lub „odważni”, „myślący” lekarze:

Babcie nie potrzebowały żadnych **naukowców**, a i teraz **gównie oni** warci. **Mówią to co im karzą, a nie to co powinni** (G1, 9.11.2021);

Medycyna jest dzisiaj kolejną przyczyną chorób — po ich **niwym leczeniu** pacjenta trzeba dodatkowo naprawiać po ich działalności... to nie moja wina, że mamy **służbę chorób** i jeszcze płacimy na utrzymanie... i niech będzie świetny lekarz, ale do pacjenta podchodzi wg regulaminu i protokołu **to nie lekarz, bo nic nie wyleczy** [...] **białych lepiej omijać szerokim łukiem**, jak komuś zależy na zdrowiu... (G4, 21.09.2021).

4.4. Proces uzdrawiania — przywracanie ciała naturalnego stanu

Chore w wyniku zanieczyszczenia ciało można przywrócić do natury i zdrowia rozumianego jako naturalny stan organizmu. Oprócz omówionej już roli samoregeneracji ciała, w procesie tym wyróżnić można kilka powtarzalnych czynności, składających się łącznie na metaforyczny skrypt czyszczenia i/lub porządkowania pojemnika, a następnie jego zagospodarowania w nowy sposób. Stosowane skrypty aktywują metaforę konceptualną bardziej nawet niż pojemnik uszczegółowioną — **ciała jako pomieszczenia** (mieszkania, domu), w którym należy wykonać czynność sprzątanania złożoną z kolejnych etapów.

Pierwszym etapem jest „**oczyszczanie**” („filtrowanie”, „sprzątanie”, „usuwanie”, „wymiatanie”, „wypacanie”, „dezaktywowanie”, „zwalczanie”) ciała ze znajdujących się w nim szkodliwych elementów. Ta część procesu to usuwanie zanieczyszczeń („metali ciężkich”, „toksyn”, pozostałości „chemicznych leków”), szkodliwych produktów samego ciała powstających pod wpływem cywilizacji i nowoczesnego stylu życia („złogów”, „toksycznych odpadów”, „odpadów metabolicznych”), a także organizmów... naturalnych, ale niepożądanych, których zaburzony organizm nie jest w stanie sam zwalczyć („patologicznych organizmów”, „patogenowych bakterii”, „wirusów” „pleśni”, „grzybów”). Efektem **zanieczyszczeń** jest bowiem utrata przez walczące z nimi ciało równowagi wewnętrznej, co skutkuje powstawaniem „złej” czy „negatywnej energii”, „zimnego wiatru”, których też należy się pozbyć:

Posprzątaj jelita, tam wszystko się zaczyna (G2, 20.10.2021);

Zadbać o nerki **najprawdopodobniej brak filtracji** i tu warto włączyć zioła [...]. Kiedy nerki będą filtrowały, warto oczyścić **limfę głowy**” (G5, 11.11.2021);

Mikstura w sposób delikatny, ale gruntownie z dużą mocą **oczyszcza jelita, wątrobę i drogi żółciowe ze złogów, pleśni, grzybów, toksycznych odpadów**. Dzięki temu, że **naturalnie wzmacnia i odżywia** wszystkie tkanki i narządy (G1, 9.11.2021);

Oczyszczające działanie chlorofilu: **oczyszcza** krew, limfę i płyny wewnątrzkomórkowe, **eliminuje toksyny, metale ciężkie i wolne rodniki, usuwa pozostałości po lekach, oczyszcza przewód pokarmowy i wydalniczy, pomaga oczyścić i wzmocnić wątrobę. Dezaktywuje i eliminuje karcynogeny** (substancje powodujące raka), **zwalcza i eliminuje bakterie patogenowe, niszczy bakterie w ranach, usuwa nieprzyjemny oddech i zapach ciała** (G2, 10.09.2021);

Należy uważać jak się przyjmuje leki na stałe, bo węgiel je też **wymiecie**, tu o nie zatrucie chodzi, lecz o **oczyszczanie** organizmu. Węgiel **przefiltruje** organizm, także z wirusów (G1, 9.11.2021);

W medycynie ludowej i słowiańskiej głęboko wierzą (i wierzy się w sumie do dzisiaj), że czarcie źebro odpędza od nas złe uroki, „**oczyszcza krew**”, **usuwa nagromadzoną w ciele negatywną energię** i **wzmacnia** organizm (G1 11.11.2021);

Wypocić i wydalać z porami zimny wiatr (G1, 9.11.2021).

Kolejny (lub równoległy) etap to **przywracanie** oczyszczonemu organizmowi „**stanu równowagi**”, „**balansu**”, „**regulowanie**”, „**robienie porządku**” i pobudzanie samoregulacyjnych zdolności ciała. Pomagają w osiągnięciu tego celu takie sposoby poprawiania stanu ciała, jak jego „**nawadnianie**” (także „na poziomie komórkowym”), „**witaminizacja**”, „**mineralizacja**”. Z odzyskiwaniem „**harmonii wewnętrznej**” powiązana jest dbałość o zachowanie równowagi jakościowej składników pożywienia i elementów ciała opisywanych za pomocą opozycji: „**żywe**” — „**martwe**”, „**ciepłe**” — „**zimne**”, „**kwaśne**” — „**zasadowe**”:

A w kwestii ciała — **nawodnienie, oczyszczenie ciała** i następnie **odżywienie** go (G5, 15.11.2021);

U mojego znajomego wystarczyło **przywrócenie balansu komórkowego** i problem zniknął (G5, 15.11.2021);

Będziemy wtedy pić wodę strukturalną [...] wodę, która **nawodni nasze ciała na POZIOMIE KOMÓRKOWYM**. Zwykła woda tego nie robi (G3, 4.11.2021);

Nawodnić organizm można jedynie żywą wodą, wodą strukturyzowaną, bo nie taką ze sklepu czy z kranu bo to martwe wody i nie nawadniają [...] te są jedynymi wodami zdatnymi do picia, **nie zawierają trucizn: fluor, chlor, ług i nie są pozbawione życia** (G5, 10.11.2021);

Witaminizacja, mineralizacja, odbudowa jelit, dobre nawyki żywieniowe i analiza indywidualna organizmu (G5, 15.11.2021);

Radzę też uważać z ilością produktów mających działanie oczyszczające (jak np. czosnek) ponieważ wiele z nich ma **właściwości rozgrzewające** wątrobę, a jak wiadomo jest to narząd detoksykacyjny. Jeśli stosujemy takie produkty, albo zioła, które ją **rozgrzewają**, warto zastosować równocześnie produkty, które ją **oziębią** (G5, 12.11.2021);

Warto do kompotów stosować gorzko-ostre, **rozgrzewające dodatki** (cynamon, kardamon, anyż, goździki, itd.), **aby nadać mu odpowiednią energetykę** (G3, 13.10.2021).

Ostatni etap skryptu porządkowania pomieszczenia służącego do opisu przywracania ciała do stanu zdrowia to jego „**odbudowa**”, „wzmacnianie”, „doposażanie” i „zasiedlanie dobrymi bakteriami” poprzez dostarczanie „naturalnego”, „żywego” pożywienia, a także antropomorficzne „odżywianie”. Zarówno w tym momencie, jak i w całym procesie uzdrawiania ciała niezbyt często, ale pojawiają się sugestie zastosowania środków medycyny konwencjonalnej, takich jak „badania” laboratoryjne, „analiza wyników”, „suplementacja”, „dostarczanie minerałów”, zawsze jednak jedynie pomocniczo wobec metod naturalnych i produktów pochodzenia naturalnego (v. rozdz. 4.5).

Warto **zrobić badania**, oczyścić organizm ziołami z grzybów, pasożytów, toksyn, metali ciężkich, uregulować gospodarkę kwasowo-zasadową, i **odpowiednio doposażyć** (G4, 21.09.2021);

Potem zasiedlić jelita dobrymi bakteriami — zsiadłe mleko ale od krowy nie z marketu, Lub ogórki kiszzone domowe... [...]. Stary babcio-wy sposób (G1, 9.11.2021);

Kompoty są w tradycji naszej domowej kuchni od dawna. Jak się okazało pełnią również ważną funkcję — pomagają budować Pływy Ciała. Nieoceniony jest np. kompot z gruszek, który buduje Yin Płuc oraz pozwala w transformacji Śluzu (G3, 13.10.2021).

4.5. Czynniki oczyszczające i lecznicze

Pojawiające się w trakcie procesu przywracania organizmowi równowagi czynniki dobroczynne pochodzą głównie z domeny natury oraz produktów niepowiązanych z przetwarzaniem i fabrycznym wytwarzaniem (przynajmniej w założeniu). Są więc: „naturalne”, „żywe”, „funkcjonalne”, „prawdziwe”, „świeże”, „niegotowane”, „domowe”. Argumentami za ich skutecznością i konotowanymi pozytywnymi domenami są: **długotrwała historia** stosowania — im są bardziej „tradycyjne”, „babcine”, „starożytnych Słowian”, tym lepiej; następnie **egzotyka**, tj. odwoływanie się do starożytnych tradycji kultur takich jak tybetańska, chińska czy indiańska (v. Lamża, 2020, 96–100); wreszcie fakt... używania przez **zwierzęta** („weterynaryjne”, „jak zwierzęta”). Wśród dobrze spełniających powyższe kryteria dobroczynnych czynników wymieniane są produkty żywnościowe („soki”, „warzywa”, „jagody akai”, „zakwas z buraków”, „funkcjonalna” i „zielona żywność”), „woda strukturyzowana” („żywa”) oraz substancje wspomagające „pochodzenia roślinnego, zwierzęcego i mineralnego” („produkty pszczele”, „olej konopny”, „żeń-szeń”, „zioła”, „przyprawy”):

Wysoka i niczym nie stymulowana energia wewnętrzna, zawsze powinna wynikać **żywej diety** opartej na **ŚWIEŻYCH SOKACH, OWOCACH I WARZYWACH** (G1, 9.11.2021);

Jeśli chodzi o **probiotyki** to wyłącznie naturalne, jak np. zakwas z buraków czy mleko zsiadłe z mleka od krowy karmionej trawą (G5, 12.11.2021);

Naturalny sok energetyczny zakwas z kiszonych z buraków [...] poprawia wydolność organizmu o ok 14% (G3, 11.11.2021);

Byłam bardzo chora [...] pomogła **zielona żywność Green Ways**, bo mało że oczyszcza to jeszcze dożywia na poziomie komórkowym. Dziś przy tej chemii w jedzeniu brakuje nam **żywności funkcjonalnej, czyli żywej, zielona żywność** nie jest lekiem a jednak leczy cały organizm, prowadząc do równowagi (G3, 27.10.2021);

Produkty [...] są wyprodukowane na bazie **naturalnych składników** tj. **placenta, żeń-szeń, imbir, skóra i tłuszcz węża, kalogen z ikry jesiotra, sól z bambusa, perła, złoto, krzem, mucyna ślimaka, liczne zioła altajskie i tybetańskie** (G3, 3.11.2021);

W arsenale tradycyjnej chińskiej medycyny znajduje się ponad 5 tysięcy **profilaktycznych składników pochodzenia roślinnego, zwierzęcego i mineralnego**. Wiele z nich jest unikatowych w swoim działaniu, za co wysoko cenione są one na Zachodzie i w Europie — to **żeń-szeń, imbir, fucoidany, masło shea, maczuźnik, grzyb ganoderma, placenta, mucyna ślimaka, tłuszcz węża mamushi** i wiele innych. W **przyrodzie** znajduje się wszystko to, co sprawia, że człowiek jest pełen zdrowia i piękna (G3, 26.10.2021);

Pijemy zgodnie z naszym pragnieniem, nigdy na ilość. **Tak jak zwierzęta** (G3, 4.11.2021).

Co ciekawe, jako dobroczynne dla ciała zalecane są także produkty niepochodzące z domeny natury i naturalności, np. przemysłowo produkowane **suplementy**. Są jednak — z wykorzystaniem logiki mitu — naturalizowane i opisywane jako „naturalne suplementy”, „naturalna witamina C”, „prawdziwe witaminy”, substancje „działające naturalnie”, ewentualnie ukazywane jako mniejsze zło — konieczne wsparcie walki organizmu z zanieczyszczeniami cywilizacyjnymi — tu często pojawiają się argumenty typu naukowego (terminologia naukowa, odwołania do badań). Często też nienaturalne pochodzenie pomijane jest milczeniem („płyn lugola”):

Porządne witaminy, nie aptekowe. Kupuj ze strony weterynarii" (G5, 13.11.2021);

Wzmocnij odporność **naturalnymi suplementami**, np. VitaC (G5, 15.11.2021);

W tych czasach w których **jesteśmy truci na potęgę...** jedzenie, woda, powietrze etc. Uważam że **bez suplementów** nasze organizmy sobie słabo radzą (G5, 15.11.2021);

Chlorofil jest jedyną substancją, która potrafi jednocześnie przechowywać energię słoneczną i dostarczać witaminy do naszego organizmu. Budowa chlorofilu jest niemal identyczna jak hemoglobina (**barwnik krwi**), która jest siłą transportową tlenu w organizmie: chlorofil zawiera atom magnezu — hemoglobina zawiera atom żelaza (G2, 10.09.2021);

Płyn lugola wiąże, a następnie usuwa z organizmu wyłącznie toksyny, patologiczne organizmy, metale ciężkie i odpady metabolizmu, **nie dotykając korzystnych substancji: mikro i makroelementów, witamin, aminokwasów i białka. Preparat wykazuje wyłącznie fizyko-molekularne działanie, podczas stosowania nie zachodzi żadna reakcja chemiczna** (G1, 21.10.2021).

Przekonanie o samouzdrawiającej mocy ciała wspieranego przez naturę, w wersji radykalnej interpretujące wszystkie choroby jako skutek braku wewnętrznej harmonii, skutkuje radami niebezpiecznymi dla zdrowia. Zalecane jest odstawienie „chemii” i leczenie produktami „naturalnymi” czy „alternatywnymi”. W takiej wizji uzdrawiania depresja to „nic innego jak nieprawidłowe funkcjonowanie jelit”, na którą pomoże olejek konopny, dziurawiec, duże dawki witaminy D3 oraz „dieta owocowo-warzywna” (G5, 15.11.2021), a gruczolaka w piersi mają wyliczyć „dożylny wlew z wit. C, okłady z oleju rycynowego, odstawienie cukru, komórki macierzyste” (G5, 14.11.2021).

5. Mityzacja natury

Zaprezentowany obraz ciała w relacji z naturą, które w tejże naturze odnajduje się w pełni i tylko w więzi z tą domeną konceptualizowane jest jako zdrowe, ma cechy mitu. Niezależnie od genezy i merytorycznych podstaw prezentowanych poglądów zdrowotnych, zauważalne jest przywoływanie w nich wyidealizowanego i redukcjonistycznego obrazu **zdrowego ciała jako organizmu funkcjonującego w jednoznacznie pozytywnie wartościowanej naturze**, bez ingerencji cywilizacyjnych i w opozycji do tejże cywilizacji. Obraz ten metonimicznym rozszerzeniem powiązania domen ciała, zdrowia oraz natury ugruntowuje systemowe konotowanie **naturalności jako najwyższej wartości oraz natury jako źródła zdrowia i szczęścia**. Pierwszą falę popularności mitów przeżył w okresie romantyzmu, którego przedstawiciele, zainspirowani m.in. myślą Jeana-Jacques'a Rousseau, „z wielką miłością wypowiadali się o «stanie natury». W epoce przed cywilizacją człowiek miałby być zjednoczony z naturą, szczęśliwy, nieznający wojny i konfliktu” (Lamza, 2020, 199). Ów skrypt konceptualny i narracyjny paradoksalnie chętnie wykorzystuje np. przemysł (chemiczny, kosmetyczny, suplementów), czyniąc swoje produkty coraz bardziej „eko”, „naturalne”, „roślinne” i „tradycyjne”.

Popularność mitu natury znajduje odzwierciedlenie w funkcjonowaniu w różnych rodzajach społecznych dyskursów powiązanych z nim topicznych „wspólnych miejsc”, tj. stwierdzeń i prawd uznawanych za oczywiste i niewymagających uzasadniania, takich jak: **„natura to samo zdrowie”, „co jest nienaturalne, jest gorsze od naturalnego/szkodliwe”, „źródłem chorób jest cywilizacja”, „powrót do natury to powrót do zdrowia i szczęścia”**. Toposy z kolei stają się niepodważanymi argumentami w dyskusjach dotyczących kwestii zdrowotnych, prowadząc w niektórych przypadkach do powstawania szkodliwych społecznie stereotypów czy teorii spiskowych (np. o szkodliwości „sztucznych” szczepionek czy „komercyjnych” leków przepisywanych przez lekarzy, aby „Big Pharma” mogła zarabiać). Na fali popularności takiej spiskowej i uproszczonej wizji zdrowia i natury sukces na skalę fenomenalną odnoszą jej popularyzatorzy, często bardzo kontrowersyjni, jak inżynier maszyn górniczych Jerzy Zięba, właściciel firmy produkują-

cej suplementy i paraleki (m.in. „lewoskrętną witaminę C” i „strukturyzowaną wodę”) oraz autor cyklu książek o symptomatycznym tytule: *Ukryte terapie, czyli czego ci lekarz nie powie* (część 1–2014).

6. Podsumowanie

Współczesny alternatywny światopogląd zdrowotny nie jest powrotem do mityczno-magicznego wyobrażenia świata człowieka XIX wieku. Człowiek ludowy nie był bowiem „naturalny” w dzisiejszym znaczeniu. „W kulturze tradycyjnej rzekoma miłość do natury miała charakter przedrefleksyjny” (Sztandara, 2008, 366) — natura była immanentnym aspektem rzeczywistości, podczas gdy dziś jest efektem (post)refleksyjnej, świadomej decyzji o wyborze stylu życia. Bez wątplenia jednak taka postawa światopoglądowa może być traktowana jako wyraz sprzeciwu wobec naukowej medycyny i cywilizacji, mimo że powstaje w otoczeniu traktowanych jako oczywiste osiągnięć owej nauki i cywilizacji.

W zaprezentowanej charakterystyce językowego obrazu ciała z perspektywy jego zdrowia i w kontekście relacji z domeną natury i naturalności, podkreślić warto:

- 1) dominujące konceptualne wyobrażenie metaforyczne **ciała jako pojemnika**, który w naturalnych warunkach zawiera uporządkowane i pozostające w **równowadze** elementy wewnętrzne, ale narażony jest na szkodliwe działanie czynników zewnętrznych pochodzenia cywilizacyjnego, które mogą powodować w nim zanieczyszczenie i utratę harmonii; inne pojawiające się metafory ciała ujmuje je jako uszczegółowiony pojemnik, czyli **pomieszczenie** (zwłaszcza w konceptualizacjach wykorzystujących skrypt **sprzątania**) lub ukazują je jako **część większej całości** — natury, świata; w mniej licznych wypadkach pojawia się schemat **antropomorfizowania** ciała, przypisywania mu zdolności myślenia i samodzielnych decyzji;
- 2) ideologiczno-aksjologiczne wyobrażenie świata będące kontekstem interpretacyjnym relacji ciała i natury zbudowane z **ciągów konotacji tworzących opozycje o dychotomicznym wartościowaniu**:

- a) pozytywnym: natura/naturalne — prawdziwe — zdrowe — energia — oczyszczone — świeże — nieprzetworzone — domowe — żywe;
 - b) negatywnym: cywilizacja/cywilizacyjne — sztuczne/chemiczne — chore — brak energii — zanieczyszczone/toksyczne — konserwowane/przetworzone — sklepowe/fabryczne — martwe;
- 3) **mityzację i idealizację natury** widzianej jako wcielenie wymienionych pozytywnych konotacji — porządek przyrody ukazwany jest jako jedyna droga do zdrowia i szczęścia, w opozycji do **niszczącej siły cywilizacji** (ciąg konotacji negatywnych); jest to obraz świata skrajnie uproszczony i oparty na mitotwórczych właściwościach rozbudowanej warstwy konotacyjnej; mit ten objawia się popularnością retoryczną toposów pozytywnie wartościowanej natury i negatywnie cywilizacji („co jest naturalne, jest zdrowe”; „chemia to zło”);
- 4) korelację domen poznawczych (zdrowego) ciała i naturalności z **tradycją, przeszłością, egzotycznymi kulturami i zachowaniem zwierząt**;
- 5) **potrzebę unaukowania i medycznego udowodnienia poglądów**, wyrażającą się w stylizacji dyskursu na naukowy: odwołanie do badań naukowych i publikacji, specjalistyczna terminologia, mierzalność efektów, potrzeba ekspertów.

Jak już wcześniej podkreślono, we współczesny paradygmat holistycznego i naturalnego obrazowania ciała wpisują się elementy światopoglądowe różnego pochodzenia. Odbiorcy niespecjaliście trudno się odnaleźć w gąszczu danych medycznych i paramedycznych, niełatwo odróżnić teorię mającą podstawy naukowe od modnego trendu, mitu medycznego czy fake newsa; nawet osoby mające wykształcenie medyczne miewają problem z ich oddzieleniem (v. Kamińska, 2017, 182–183). Niewątpliwie jednak popularność nowego sposobu myślenia o ciele i naturze wskazuje na potrzebę upodmiotowienia człowieka w podejściu medycznym, szacunku dla jego prawa do „samostanowienia” oraz „decydowania o własnym ciele” (Grębecka, 2015), a także na ludzką potrzebę sensu.

Literatura

- Bartmiński, J. (1999). *Punkt widzenia, perspektywa, językowy obraz świata*. W: *Językowy obraz świata*. Red. J. Bartmiński. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 103–120.
- Bartmiński, J. (2006). *Językowe podstawy obraz świata*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Baumeister, R.F. (2011). *Zwierzę kulturowe. Między naturą a kulturą*. Przeł. D. Stefańska-Szewczuk. Warszawa: PWN.
- Brocki, M. (2006). *Ciało — rzecz o jednej z najbardziej agresywnych metafor w XX wieku*. W: *Poszukiwanie sensów. Lekcja z czytania kultury*. Red. P. Kowalski, Z. Libera. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 75–90.
- Capra, F. (1987). *Punkt zwrotny*. Przeł. E. Woydyło. Warszawa: PIW.
- Dąsał, M. (2009). *Od szamana do healera. Próba operacjonalizacji potencjalnej skuteczności współczesnych praktyk medycyny alternatywnej w perspektywie systemowego ujęcia kultury*. W: *Wokół choroby, medycyny i praktyk leczniczych. Teorie — konteksty — interpretacje*. Red. K. Łeńska-Bąk, M. Sztandara, Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, s. 271–290.
- Grębecka, Z. (2015). *Walka o rząd dusz*. „Kultura Liberalna” 313 (1/2015). <http://kulturaliberalna.pl/2015/01/06/walka-rzad-dusz/> (15.11.2021).
- Grzela, E. (2021). *W pułapce nadużycia antybiotyków i suplementów diety*. „Puls Medycyny” 4.06.2021. <https://pulsmedycyny.pl/w-pulapce-naduzycia-antybiotykow-i-suplementow-diety-1118473> (15.11.2021).
- Kamińska, M. (2017). *Memosfera. Wprowadzenie do cyberkulturoznawstwa*. Poznań: Galeria Miejska Arsenał.
- Krzeszowski, T.P. (1994). *Parametr aksjologiczny w przedpojęciowych schematach wyobrażeńiowych*. „Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury” 6, s. 29–51.
- Lakoff, G. (2011). *Kobiety, ogień i rzeczy niebezpieczne. Co kategorie mówią nam o umyśle*. Przeł. M. Buchta, A. Kotarba, A. Skucińska. Kraków: Universitas.
- Lakoff, G., Johnson, M. (1988). *Metafory w naszym życiu*. Przeł. T.P. Krzeszowski. Warszawa: PIW.
- Lamża, Ł. (2020). *Światy równoległe. Czego uczą nas płaskoziemcy, homeopaci i różdżkarze*. Wołowiec: Czarne.
- Libera, Z. (1995). *Medycyna ludowa. Chłopski rozsądek czy gminna fantazja?* Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Libera, Z. (1997). *Mikrokosmos, makrokosmos i antropologia ciała*. Tarnów: Liber Novum.
- Maćkiewicz, J. (2006). *Językowy obraz ciała. Szkice do tematu*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Moulin, A.M. (2014). *Ciało wobec medycyny*. W: *Historia ciała*, t. 3: *Różne spojrzenia: wiek XX*. Red. J.-J. Courtine. Przeł. K. Belaid, T. Stróżyński. Gdańsk: słowo/obraz terytoria, s. 11–62.
- Nijakowski, L.M. (2008). *Ciało w okowach medycyny. Czy możliwa jest transgresja cielesna w erze biowładzy?* W: *Doświadczane, opisywane, symboliczne. Ciało w dyskursach*

- kulturowych*. Red. K. Łeńska-Bąk, M. Sztandara. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, s. 337–356.
- Płonka-Syroka, B. (2016). *Curiosa therapeutica. Kształtowanie się standardu medycyny alternatywnej w Europie w latach 1797–1914*. W: *Świat kuriozów. Od zadziwienia do fascynacji*. Red. K. Łeńska-Bąk. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, s. 327–348.
- Romanowska, D. (2018). *Zabójcza medycyna alternatywna*. „Newsweek” 9.09.2018. <https://www.newsweek.pl/wiedza/nauka/moda-na-medycyne-alternatywna-to-ogromne-niebezpieczenstwo/jy3yp8k> (15.11.2021).
- Stogowski, A. (1999). *Fritojfa Capry mistyczny paradygmat wyjaśniania rzeczywistości*. „Studia Elbląskie” t. 1, s. 193–234.
- Stomma, L. (1986). *Antropologia kultury wsi polskiej XIX w.* Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX.
- Sztandara, M. (2008). *Ciało i „powroty do natury”. Perspektywa ekologiczna w kulturze współczesnej*. W: *Doświadczane, opisywane, symboliczne. Ciało w dyskursach kulturowych*. Red. K. Łeńska-Bąk, M. Sztandara. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, s. 357–372.
- Tabakowska, E. (1995). *Gramatyka i obrazowanie. Wprowadzenie do językoznawstwa kognitywnego*. Kraków: PAN Oddział w Krakowie.
- Taylor, J.R. (2001). *Kategoryzacja w języku. Prototypy w teorii językoznawczej*. Przeł. A. Skucińska. Kraków: Universitas.
- Zięba, J. (2014). *Ukryte terapie. Czego ci lekarz nie powie*, cz. 1, wyd. 2. Rzeszów: Egida Consulting.

Źródła

- G1: *Medycyna Naturalna — Wibronika — Terapie Naturalne — Holistyka*, <https://www.facebook.com/groups/1649531631794493> (15.11.2021).
- G2: *Magiczne Ziele — Leczenie Ziołami, Porady, Nawyki*, <https://www.facebook.com/groups/748468008824871> (15.11.2021).
- G3: *Medycyna naturalna*, <https://www.facebook.com/groups/medycynanaturalna> (15.11.2021).
- G4: *Medycyna Naturalna — ziołolecznictwo — Naturalne metody diagnostyczne*. <https://www.facebook.com/groups/1045157042260894> (15.11.2021).
- G5: *Leczmy się ziołami i zdrowo odżywiamy*, <https://www.facebook.com/groups/1304580216331513> (15.11.2021).

- **ANNA CHUDZIK**—PhD in linguistics, assistant professor in the Department of Communication Theory at the Faculty of Polish Studies of the Jagiellonian University. Author of the books *Mowne zachowania magiczne w ujęciu pragmatyczno-kognitywnym* (Spoken Acts of Magic from a Pragmatic-cognitive Perspective), *Inskrypcje w przestrzeni miejskiej. Studium pragmatyngwistyczne* (Inscriptions in Public Space: A Pragmatic-linguistic Study), numerous articles, e.g. on communication in social media, and editor of collective works. Research interests: media communication, semiotics of communication, semiotics of the body, non-obvious functions of language and communication—myth, magic, ludicity, humour.

